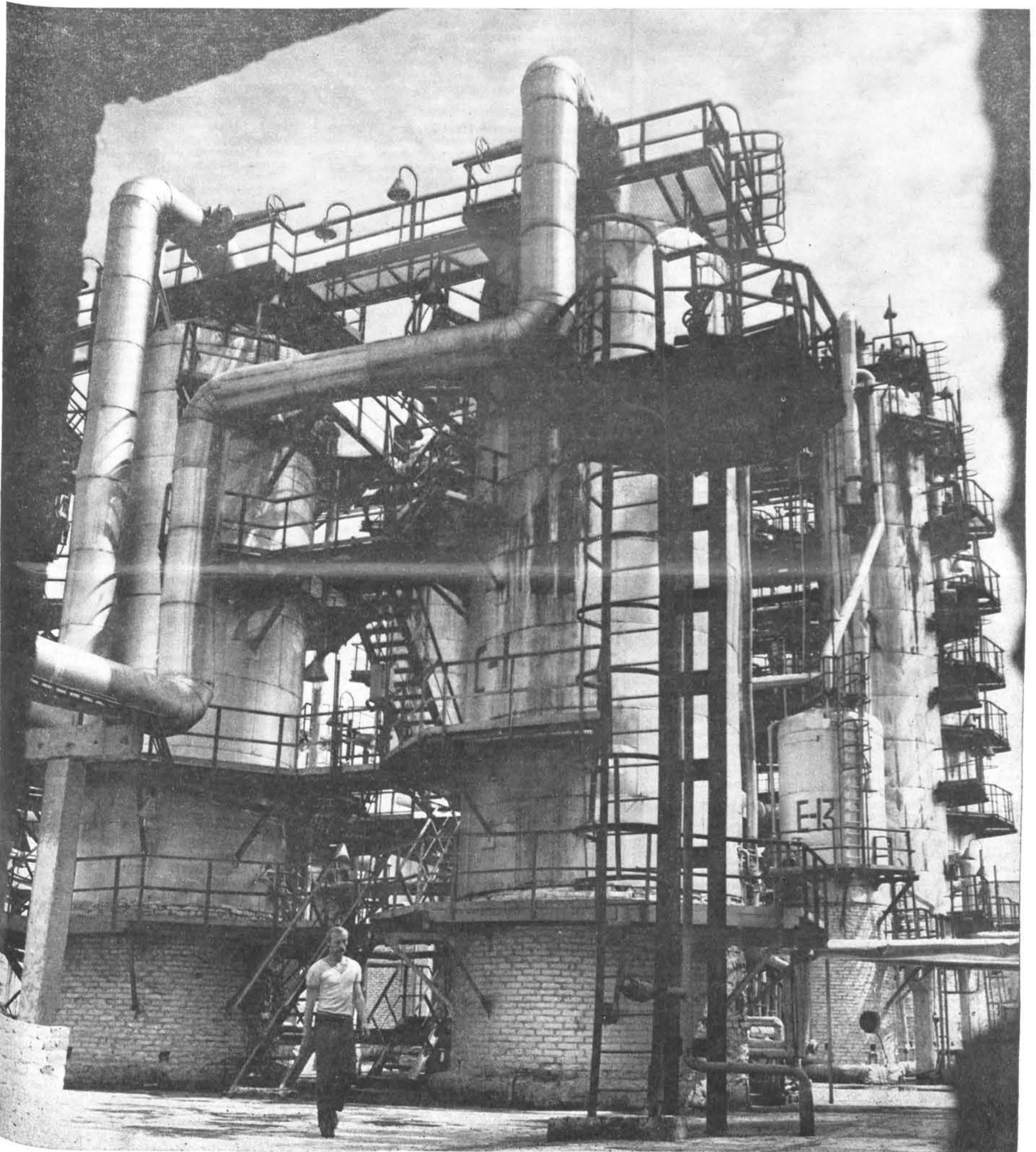

Голас Радзімы

№ 32 (1653)
14 жніўня 1980 г.

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ З СУАЙЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

Выдаецца з 1955 г.
Цана 4 кап.

Устаноўка па вырабу нафтабітуму. Гэта толькі адзін з многіх вытворчых участкаў гіганта на Прыпяці — Мазырскага нафтаперапрацоўчага завода. [Фотарэпартаж з прадпрыемства змешчаны на 3-й стар.].

ЯК СТАНОВЯЦЦА РАБОЧЫМІ

[«Колькі каштуе прафесія!»]

стар. 2

**АЛІМПІЙСКІ РУХ БЫЎ І ЗАСТАЕЦЦА
ВАЖНАЙ САЦЫЯЛЬНАЙ З'ЯВАЙ**

[«Спорт — пасланец міру»]

стар. 4

**ІОСИФ ГУЗІКАЎ — МУЗЫКАНТ-ФЕ-
НОМЕН СА ШКЛОВА**

[«3 лесняў па свеце»]

стар. 7

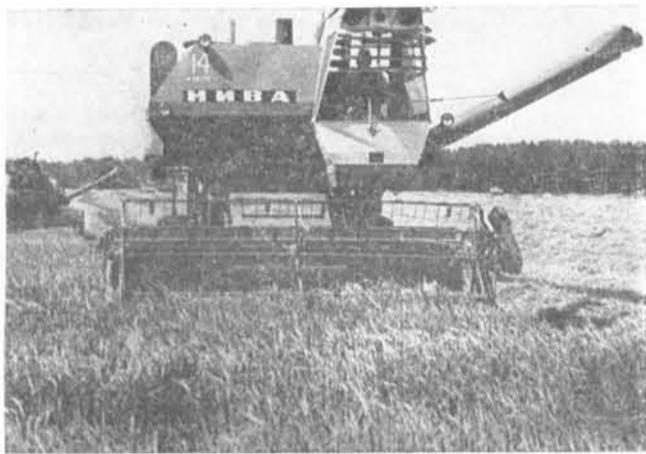
назначэнні

Прэзідыум Вярхоўнага Савета БССР назначыў Мікалая СТАШЭНКАВА міністрам гандлю Беларускай ССР, вызваліўшы ад гэтай пасады Мікалая Малочку ў сувязі з выходам на пенсію.

СТАШЭНКАЎ Мікалай Аляксеевіч нарадзіўся ў 1934 годзе ў вёсцы Драчэлі Руднянскага раёна на Сма-

леншчыне ў сям'і служачага. Закончыўшы ў 1957 годзе Беларускае інстытут народнай гаспадаркі, ён 12 гадоў працаваў у Віцебску, прайшоўшы шлях ад намесніка загадчыка магазіна да начальніка ўпраўлення гандлю аблвыканкома. Затым быў на партыйнай рабоце. Сёлетам М. Сташэнкаў закончыў у Маскве Акадэмію народнай гаспадаркі ССР. Ён выбраны дэпутатам Вярхоўнага Савета БССР.

ПАДЗЕІ ● ЛЮДЗІ ● ФАКТЫ ● ПАДЗЕІ ● ЛЮДЗІ

Багаты ўраджай збожжавых вырашчаны сёлета ў Беларусі. Гаспадаркі рэспублікі прыступілі да яго ўборкі. Арганізавана праводзяць жніво механізатары калгаса імя Урыцкага Гомельскага раёна. Сотні тон збожжа адправілі яны ўжо на элеватары. НА ЗДЫМКУ: ідзе жніво ячменю.

РЭСПУБЛІКА ВУЧЫЦЦА

Кожны чацвёрты работнік, заняты ў народнай гаспадарцы Беларусі, мае вышэйшую або сярэднюю спецыяльную адукацыю. За апошнія пяць гадоў колькасць дыпламаваных спецыялістаў перавысіла ў нас мільён чалавек.

Сёлета ў БССР аб'явілі набор студэнтаў на першыя курсы трых універсітэтаў, сельскагаспадарчай акадэміі, 27 інстытутаў і 133 тэхнікумы.

ФЕРМЫ-АўТАМАТЫ

Своеасаблівым цэнтрам жывёлагадоўлі ў Навагрудскім раёне стаў калгас імя Маякоўскага. Тут здадзена ў эксплуатацыю першая чарга свінагадоўчага комплексу, разлічаная на 24 тысячы галоў. Усе складаныя аперацыі па абслугоўванню жывёлы, пачынаючы з раздачы кармоў і канчаючы ачысткай памяшканняў, выконваюць апэратары з пульта кіравання.

У Беларусі ўжо дзейнічае 64 такія комплексы-аўтаматы. За гады дзесятай пляцігодкі рэканструявана значная частка малых ферм. Сёлета прадугледжана паставіць на адкорм чатыры мільёны 800 тысяч парасят — амаль удвая больш мінулага года.

ПАЛАЦ НА КАЛГАСНАЙ ВУЛІЦЫ

Вялікія канцэрты, самыя розныя спектаклі ставяцца на сцэне Палаца культуры, навукі і спорту, які адкрыўся ў любанскім калгасе «Чырвоная змена». Светлы, прасторны будынак арыгінальнай канструкцыі аб'яднаў пад адным дахам выставачны і лекцыйныя салоны, глядзельную залу на 400 месц, зімовы сад з плавальным басейнам. Школьнікі і моладзь гаспадаркі атрымалі магчымасць займацца ў выўленчай студыі, хараграфічных, музычных і спартыўных гуртках. Палац аб'яднаў архітэктурны комплекс цэнтральнага пасёлка Сарачы.

ДРУЖБА ЮНЫХ

Цесная дружба завязалася паміж юнымі гамельчанамі і школьнікамі многіх гарадоў сацыялістычных краін. Дзеці абменьваюцца малюнкамі, кнігамі, значкамі, сувенірамі.

Нядаўна юныя гомельскія мастакі адправілі ў Дом піянераў чэхаславацкага горада Мілеўско малюнка пад дэвізам «Мір і шчасце дзецям усёй планеты». 30 работ гомельскіх школьнікаў экспануюцца на міжнароднай выстаўцы дзіцячага малюнка ў венгерскім горадзе Балатон. З дамоў піянераў ГДР у адрас Гомельскага Палаца піянераў рэгулярна прыходзяць бандэролі з кнігамі, фотаальбомамі, малюнкамі, значкамі.

ГУКАВАЯ ЭКСПАЗІЦЫЯ

У Літаратурным музеі Янкі Купалы да Алімпіяды-80 была падрыхтавана агучаная экспазіцыя на англійскай, французскай, нямецкай і іспанскай мовах. У перыяд Алімпійскіх гульніў музей прымаў шматлікіх гасцей, якія змаглі бліжэй пазнаёміцца з творчасцю беларускага песняра. Тут адбыўся вечар з замежнымі студэнтамі, якія навуваюцца ў Беларускам політэхнічным інстытуце.

АБНАЎЛЯЕЦЦА СТАРЫ ЗАВОД

Новы будынак інжынернага корпуса ўпрыгожыў тэрыторыю Ваўкавыскага завода ліцейнага абсталівання. На чатырох паверхах размясціліся аснашчаныя сучаснай тэхнікай аддзелы і службы, шматлікія лабараторыі, бытавыя памяшканні. Гэты завод адзінае ў краіне прадпрыемства, якое спецыялізуецца на выпуску машын для падрыхтоўкі сумесяў. Здачай у эксплуатацыю інжынернага корпуса завяршыўся першы этап рэканструкцыі аднаго са старэйшых прадпрыемстваў Гродзеншчыны.

ТАК НАРАДЖАЕЦЦА ЛЮБОЎ ДА СВАЁЙ ПРАЦЫ

КОЛЬКІ КАШТУЕ ПРАФЕСІЯ?

На Мінскім заводзе шасцерань, адным з буйнейшых прадпрыемстваў гэтай галіны ў Савецкім Саюзе, больш трэці рабочых — моладзь. Як правіла, прыходзяць сюды юнакі і дзяўчаты, якія не маюць спецыяльнасці. Але ўжо праз год-два кожны з іх можа паспрацаваць у вядох і майстэрстве нават з вопытнымі рабочымі.

Святлане Куляшовай ўсяго 21 год. На завод яна прыйшла адразу ж пасля заканчэння сярэдняй школы і, як сама прызнаецца, разгубілася крышку, спрабуючы выбраць «сваю» спецыяльнасць: токара, фрэзероўшчыка, працяжніка, шавянгоўшчыка... Цяпер жа яна вядатна валодае амаль кожнай з іх.

Вячаслаў Некрашэвіч, слесар па рамонту гідраапаратуры, таксама пачынаў з нуля. А цяпер для хлопца, які мае чацвёрты разрад, практычна няма сакрэтаў нават у самым складаным абсталіванні.

Аналагічныя прыклады можна прыводзіць бясконца. Але спытайце любога з іх, колькі каштуе яго прафесія, і напэўна ўбачыце на твары натуральнае здзіўленне: яны ніколі не задумваліся над гэтым пытаннем, бо прывыклі, што для іх навучанне бясплатнае. А між тым толькі сёлета на павышэнне кваліфікацыі маладых рабочых і набыццё спецыяльнасцей навічкамі адміністрацыя завода шасцерань выдзеляла 155 тысяч рублёў.

— Хто ж і як дапамагае маладым стаць высокакваліфікаванымі рабочымі! — такое пытанне я задала сакратару камсамольскай арганізацыі прадпрыемства Георгію Вечару.

— Для гэтага ў нас існуюць і спецыяльныя адміністрацыйныя органы, і шэраг грамадскіх арганізацый. І перш за ўсё, вядома, камсамольская арганізацыя. Шлях кожнага юнака і кожнай дзяўчыны да будучай прафесіі пачынаецца ў... камітэце камсамола. Мы спрабуем як мага больш даведацца аб нашым новым таварышу: дзе і як ён вучыўся, чым захапляўся, аб чым марыць. Гэта дапамагае падказаць, якую прафесію лепш выбраць, у якім цэху яму будзе больш цікава працаваць. Адрозненне над навічком бярэ настаўнік, які на працягу некалькіх месяцаў не толькі вучыць яго спецыяльнасці, але і выходзіць з ім працавітасць, таварыскасць, стараецца прывіць пачуццё адказнасці за даручаную справу, добрасумленны адносіны да працы. Нягледзячы на тое, што вучні не працуюць самастойна, усе яны атрымліваюць зарплату — 60 рублёў у месяц і дадаткова тую суму, на якую могуць вырабіць дэталі.

Дарэчы, сярод настаўнікаў вельмі многа моладзі. Так, фрэзероўшчык інструментальнага цэха Мікалай Маркаў выхаваў пяцёрку вучняў, Валерыі Зянкевіч — шасцёрку, Тамара Берзун — чатырох. Хачу адзначыць, што вучыць навічкоў іх прымушае не матэрыяльная зацікаўленасць — за гэтую работу настаўнік атрымлівае сімвалічную суму ўсяго 7—10 рублёў у месяц. Прыцягвае магчымасць перадаць свае веды, дапамагчы фарміраванню характару маладога чалавека.

Акрамя настаўніцтва, на заводзе шасцерань існуюць і іншыя формы навучання моладзі. На курсах мэтавага прызначэння, дзе штогод займаецца каля пяцісот чалавек, можна глыбей вывучыць сваю спецыяльнасць, павысіць разрад, на курсах іншых і сумешчаных прафесій — атрымаць сумежную спецыяльнасць. А гэта

дазваляе потым замяніць захварэўшага таварыша, аказаць дапамогу таму, хто не справляецца з работай, робіць больш разнастайнаю сваю працу, мяняючы час ад часу ўчастак работы.

Асабліва прыцягваюць рабочых курсы мэтавага прызначэння. Заняткі тут вядуць інжынерна-тэхнічныя супрацоўнікі, лепшыя спецыялісты завода. Цыкл лекцый па тэхнічных дысцыплінах — металазнаўства, прамысловая сацыялістыка, рацыяналізацыя і вынаходніцтва, асновы тэорыі рэзанання металаў, спецыяльнасці — дае магчымасць рабочым даволі глыбока вывучыць увесь працэс з'яўлення.

Вялікай папулярнасцю карыстаюцца на заводзе і так званыя школы па вывучэнню перадавых метадаў працы. Як гэта робіцца? Група спецыялістаў падрабязна вывучае метады работы аднаго з лепшых рабочых прадпрыемства. Пасля гэтага ствараецца школа, разлічаная на 30—40 гадзін заняткаў, якія вядзе сам рабочы. Напрыклад, токар Мікалай Рымко раскаваў, як лепш арганізаваць сваё рабочае месца, эканоміць час. Каваль-штампоўшчык Анатоль Жолудзь раскрыў перад пачынаючымі рабочымі ўсе магчымасці абсталівання, якое выкарыстоўваецца ў цэху, навучыў іх ў выпадку непаладка абыходзіцца сваімі сіламі, без дапамогі наладчыка. Аб значэнні такіх урокаў сведчаць лічбы: усе, хто прайшоў праз такія школы, павысілі норму выпрацоўкі на 5—10 працэнтаў.

— А самае галоўнае, — гаворыць Георгій Вечар, — у маладых рабочых нараджаецца любоў да выбранай прафесіі, яны пачынаюць працаваць з захапленнем і шчырай зацікаўленасцю. Не выпадкова многія з іх імкнуцца прадоўжыць затым вучобу або ў нашым тэхнічным вучылішчы, створаным на базе завода, або ў інстытуце. І мы стараемся стварыць для гэтага найлепшыя ўмовы. Тых, хто вучыцца на вачэрнім або вечорным аддзяленнях, працуюць толькі ў дзённую змену, атрымліваюць водпуск у зручны для іх час і аплачваемы водпуск для здачы экзаменацыйных сесій. За парадамі і дапамогай яны ў любы час могуць звярнуцца да інжынераў і канструктараў, у Савет маладых спецыялістаў, арганізаваны пры камітэце камсамола. Акрамя таго, калі рабочы хоча вучыцца на дзённай факультэце інстытута, адміністрацыя завода мае магчымасць аплачваць яго вучобу — у нас ёсць фонд для студэнцкіх стывендый [540 рублёў у год на аднаго рабочага].

Такая ўвага адміністрацыі і камсамольскай арганізацыі прадпрыемства да прафесійнага навучання рабочых не праходзіць бяспладна. Адны, як Яўгеній Макараў, праз некалькі гадоў становяцца інжынерамі, майстрамі, начальнікамі цэхаў. Другія, як Іван Пячур, Любоў Кушына, Генадзь Клешчанок, выяўляюць у сабе таленты вынаходнікаў. Трэція ператвараюцца ў сапраўдных віртуозаў сваёй справы, выклікаючы захапленне таварышаў.

— Але ў любым выпадку кожны з нас, акрамя высокай кваліфікацыі, набывае рысы і якасці, неабходныя савецкаму рабочаму — самастойнасць і ініцыятыўнасць, беражлівасць і добрасумленнасць. Кожны з нас пачынае адчуваць сябе сапраўдным гаспадаром роднага завода — лічыць Аляксандр Касцюк, малады інжынер аддзела галоўнага механіка, які пачынаў некалькі гадоў назад свой працоўны шлях рабочым аднаго з цэхаў Мінскага завода шасцерань. Наталля АНАТОЛЬЕВА.

ЧАМУ СТВАРАЕЦЦА І ЯКІМ БУДЗЕ ЗВОД ЗАКОНАУ СССР!

УСЁ АБ САВЕЦКІМ ПРАВЕ

У СССР РАЗГАРНУЛАСЯ АКТЫўНАЯ РАБОТА ПА СТВАРЭННЮ ЗВОДА ЗАКОНАў САВЕЦКАЙ ДЗЯРЖАВЫ. ЯКІЯ ЯЕ АСНОўНЫЯ НАПРАМКІ І ЧЫМ ЯНА ВЯДКЛІКАНА?

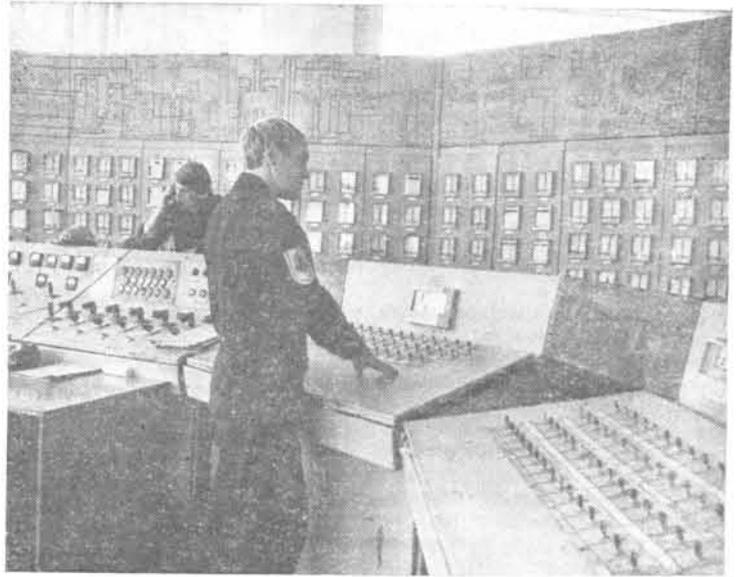
Перш чым адказаць на гэтае пытанне, хачу падкрэсліць, што ўсе апошнія гады ў краіне адзначаны шырокай праватворчай дзейнасцю. Так, у 1977 годзе была прынятая новая Канстытуцыя СССР. Многае зроблена і для ўпарадкавання юрыдычных норм: створаны новыя прававыя акты, адменены ўстарэлыя, у многія іншыя ўнесены змяненні. Адабраны ў выніку гэтага акты з'яўляюцца ў 50-томны Збор дзеючага заканадаўства (ЗДЗ СССР).

Мэта падрыхтоўкі Звода законаў Савецкай дзяржавы? Яго стварэнне ўяўляе сабой новы этап не толькі ўпарадкавання, але і ўдасканалення ўсяго савецкага заканадаўства. Мэта выдання — зрабіць законы больш даступнымі для ўсіх грамадзян, павысіць стабільнасць прававапарадку ў краіне, надаць савецкаму праву больш дзейнасці і эфектыўнасці. Чым жа Звод законаў СССР будзе адрознівацца ад Збору дзеючага заканадаўства? Гэтае пытанне — частка больш агульнага пытання

аб тым, у чым адрозненне зводаў законаў ад «звычайных» сістэматычных збораў заканадаўства. Карацей кажучы, яно заключаецца перш за ўсё ў характары вонкавай апрацоўкі актаў. У глыбінні інкарпарацыі. Разам з тым працэс падрыхтоўкі Звода законаў СССР не абмяжоўваецца толькі сістэматызацыяй заканаў, а ўключае ў сябе і вялікую праватворчую работу, накіраваную на ўнясенне змяненняў у рэгуляваныя не грамадскія адносіны. Пры падрыхтоўцы звода ствара-

ГІГАНТ НАД ПРЫП'ЯЦЦЮ

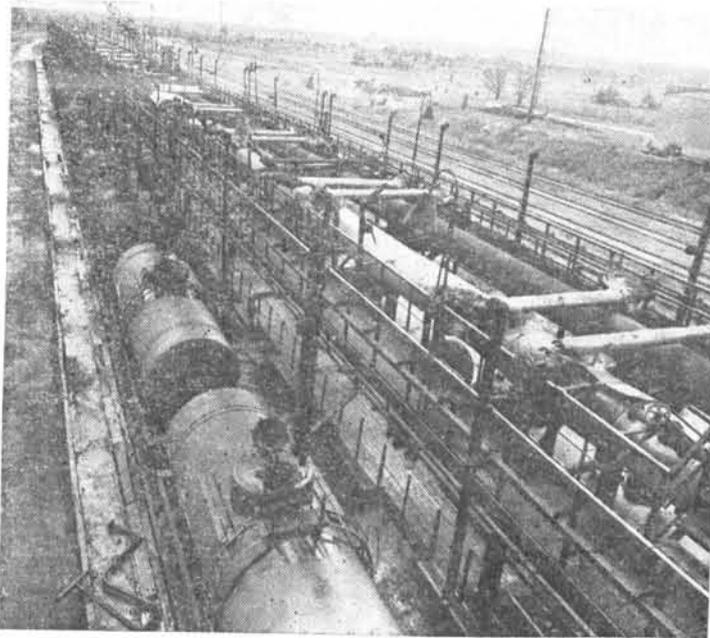
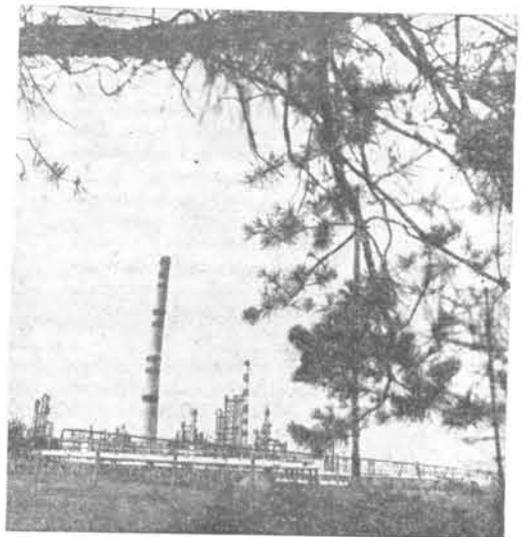
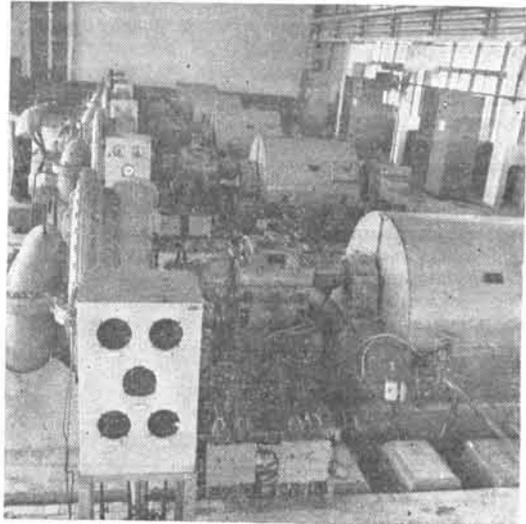
Мазырскі нафтаперапрацоўчы завод выдаў першую прадукцыю 30 студзеня 1975 года ў 16 гадзін 40 минут... З такой дакладнасцю засведчылі знамянальную падзею заводскія летанісцы. Увогуле для гісторыі гэта, магчыма, дробязь, але на прадпрыемстве адлік працоўнага жыцця калектыву пачынаецца менавіта з першага грама выпушчанага прадукцыі.

Ідзе палескі бензін і кацельнае паліва, але завод працягвае будавацца. І хутка стане другім у краіне па магутнасці і асартыменту выпускаемай прадукцыі. Зразумела, што маштабы прадпрыемства не магли не адбіцца на наваколлі. Як «упісаўся» завод у ландшафт Мазыршчыны!

Нібы гіганцкая сасна, узнеслася ў неба амаль 200-метровая дымавая труба. Яе памеры гавораць пра тое, што будаўнікі паклапаціліся аб чысціні акаляючага паветранага басейна. Увогуле, тэхналогія перапрацоўкі нафты прадугледжвае мерапрыемствы па ахове прыроды: рэзервуары аснашчаны пантонамі, герметызавана абсталяванне, узведзены ачышчальныя збудаванні. Трэба адзначыць, што вытворчасць не пагражае прыродзе, і яна захавала сваю чысціню і прыгажосць.

На заводзе працуюць маладыя калектывы. Сярэдні ўзрост рабочых 28 гадоў. Гэты факт уплывае і на грамадскую атмасферу ў калектыве, які працуе з энтузіязмам, уласцівым маладосці. Адпачываюць работнікі завода пераважна ў турысцкіх паходах, паездах, на спартыўных спаборніцтвах. Яны маюць сваю базу адпачынку на Прыпяці і будуць спартыўны комплекс, першая чарга якога — басейн — уступіла ў строй.

НА ЗДЫМКАХ: адміністрацыйны будынак завода; галоўны пульт кіравання ўстаноўкі перапрацоўкі нафты; паветраная помпава станцыя ачысці збудаванняў; Таццяна ЗАЙ-

ЦАВА працуюць прыёмздатчыкам наліўной станцыі; агульны выгляд завода; эстакада наліву і адгрузкі гатовай прадукцыі; аператар электронна-вылічальнай машыны [ЭВМ] Тац-

цяна **НИКІЦЕНКА** і начальнік ЭВМ **Тэадор БОЙКА** рэдагуюць праграму лічбавага кіравання працэсам; адгрузка нафтабітуму. **Фота С. КРЫЦКАГА.**

юцца кадрыфікацыйныя і іншыя ўзбудыненыя акты, а таксама акты, неабходныя для ліквідацыі праблемаў, што ёсць у заканадаўстве. Яны будуць прыняты ў звычайным заканадаўчым парадку, а затым уключаны ў Звод.

Іншымі словамі, стварэнне Звода законаў СССР выходзіць за рамкі ўдасканалення толькі формы заканадаўства. З самага пачатку ставіцца задача ўдасканалення заместу ўваходзячых у яго актаў, іх далейшай кадрыфікацыі і ўзбудынення, абнаўлення рэгулявання грамадскіх адносін.

Другая асаблівасць звода законаў у параўнанні з іх зборамі заключаецца ў тым, што ён мае афіцыйны характар. Звод законаў СССР, які рыхтуецца цяпер, прызначаецца афіцыйным выданнем Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР і Савета Міністраў СССР.

Неабходна таксама падкрэсліць, што Звод законаў Савецкай дзяржавы будзе ўключаць у сябе як непасрэдна Звод законаў СССР (гэта значыць усёй савецкай федэрацыі), так і зводы законаў дваццаці аўтаномных рэспублік.

Іны будуць будавацца на аснове адзіных прынцыпаў, каб аблегчыць карыстанне ўсім савецкім заканадаўствам. Гэта, вядома, не выключае неабходных адрозненняў паміж зводамі. Скажам, у рэспубліканскім заканадаўстве менш, чым у агульнасаюзным, актаў, што датычаць міжнародных адносін або абароны краіны, таму што гэтыя сферы ўваходзяць у асноўным у кампетэнцыю саюзных органаў. У той жа час рэспубліканскае заканадаўства багацей за агульнасаюзнае ў іншых галінах, якія, напрыклад, датычацца абслугоўвання насельніцтва. Так, схема Звода законаў

Украінскай саюзнай рэспублікі змяшчае ўсяго пяць раздзелаў замест сямі ў Зводзе законаў СССР. Аднайменныя раздзелы або не ўтрымліваюць некаторых глаў, якія ёсць у агульнасаюзным зводзе, альбо, наадварот, маюць такія главы, якія апушчаны ў Зводзе законаў СССР. Напрыклад, у раздзеле «Заканадаўства аб правасуддзі і ахове правапарадку» Украінскага Звода законаў няма главы «Пракуратура», паколькі прынцыпы яе дзейнасці (пракуратура ажыццяўляе вышэйшы нагляд за дакладным і аднастайным выкананнем законаў у краіне) адзіныя на ўсёй тэрыторыі СССР. У той жа час у Зводзе законаў Украіны змяшчаецца глава «Жыллёва-камунальная гаспадарка і бытавое абслугоўванне насельніцтва», якой няма ў агульнасаюзным зводзе. А ў Зводзе законаў другой саюзнай рэспублікі — Малдавіі «Бы-

тавое абслугоўванне насельніцтва» выдзелена самастойнай главой.

Стварэнне Звода законаў не можа не адбіцца на далейшай праватворчасці. Новыя законапраекты і іншыя юрыдычныя акты цяпер будуць будавацца так, каб лепш «класіфіся» ў схему зводаў, робячы прававое рэгуляванне максімальна ясным. Гэта, вядома, значна аблегчыць карыстанне савецкімі законамі, зробіць іх больш даступнымі для насельніцтва.

Для таго, каб зводы не старэлі і не патрабавалі частага перавыдання ў сувязі з

прыняццем новых законаў або змяненнем дзеючых, яны будуць выходзіць не ў форме кніг, а ў форме раздрынных шматлікаў аб'яднаных з том з дапамогай вокладак з замкамі. Таму асобныя шматкі пры неабходнасці можна будзе хутка перавыдаць, а ўвесь збор не ўстарэе. Для зручнасці карыстання зводы будуць забяспечаны неабходнымі паказальнікамі — храналагічнымі, алфавітнымі, прадметнымі і да т. п.

Звод законаў СССР будзе выдавацца ў 1981—1985 гадах. Цяпер ідзе падрыхтоўка матэрыялаў усіх яго раздзелаў, у першую чаргу заканадаўства аб грамадскім і дзяржаўным ладзе, аб міжнародных адносінах Савецкага Саюза і яго знешніх эканамічных сувязях, аб абароне краіны і ахове дзяржаўных граніц.

Іван САМОШЧАНКА,
доктар юрыдычных
наук, прафесар.

ШАСНАЦАЦЬ дзён палаў над сталіцай Краіны Саветаў алімпійскі агонь, азараючы адзінаборства лепшых атлетаў планеты. Гульні ў Маскве пацвердзілі, што мэта алімпійскага руху — умацаванне міжнароднага давер'я і добрае волі. Гэта сугучна Заключнаму акту Нарады па бяспецы і супрацоўніцтву ў Еўропе, пятага гадавіна якой супала з Алімпіядай-80. XXII Алімпійскія гульні ўнеслі свой уклад ва умацаванне ўзаемаразумення паміж народамі.

Упершыню Алімпіяда праходзіла ў сацыялістычнай краіне. Масква з гонарам справілася з задачай падрыхтоўкі Гульніаў. Выдатная арганізацыя спаборніцтваў, ідэальныя ўмовы для жыцця і культурнага адпачынку спартсменаў і гасцей выклікалі сапраўднае захапленне ўсіх.

«Мне не раз даводзілася бываць на Алімпійскіх Гульнях, на чэмпіянатах свету і Еўропы. Тое, чым мы жылі ў дні Гульніаў у Маскве, нікога не можа пакінуць раўнадушным, не можа ісці ні ў якое параўнанне з тым, што я бачыў раней», — сказаў італьянскі драматург Мдзівані. Яму было што параўнаць. Ён, напэўна, мог расказаць і аб неспакойных начах у час мюнхенскай Алімпіяды, дзе 19 127 паліцэйскіх так і не змаглі ўберагчы спартсменаў ад тэрарыстаў, і аб манрэальскіх Гульнях, на якіх сярод блага дня выкрасілі спартсмена, і аб Лэйк-Плэсідзе, дзе спартсменаў-алімпійцаў пасялілі... ў будучай турме, і многае, многае іншае. Напэўна, цяпер, вярнуўшыся дамоў у Італію, пісьменнік расказае аб Алімпійскай вёсцы, якая стане новым мікрараёнам Масквы, аб прыгожых спартыўных збудаваннях, што падараны спартсменам...

На XXII Алімпійскіх гульнях у спаборніцтвах прынялі ўдзел каля шасці тысяч атлетаў з 81 краіны свету. У Маскве і на спартыўных пляцоўках іншых гара-

СПОРТ — ПАСЛАНЕЦ МІРУ

доў Савецкага Саюза было ўстаноўлена 36 сусветных, 74 алімпійскіх і сотні кантынентальных і нацыянальных рэкордаў. Прызёрамі Алімпіяды сталі спартсмены 36 краін — гэта намога больш, чым было ў Манрэалі.

Багаты «уроджай» алімпійскіх узнагарод сабралі спартсмены Савецкага Саюза: 80 залатых, 69 сярэбраных і 46 бронзавых медалёў. Медалі савецкай чаканкі атрымалі атлеты ГДР, Кубы, Венгрыі, Польшчы, Англіі, Італіі...

Але Маскоўская Алімпіяда была ў цэнтры ўвагі ўсёй сусветнай грамадскасці не толькі з-за рэкордаў. Як адначасна ў сваім выступленні старшыня аргкамітэта «Алімпіяда-80» І. Новікаў, самым галоўным вынікам гэтых Гульніаў «стала тое, што няма прайграўшых, а выйграў кожны з нас, выйграла ўсё чалавецтва, выйграў спорт».

Алімпійскі рух быў і застаецца важнай сацыяльнай з'явай. І магчыма, менавіта таму праціўнікі прагрэсу і разрадкі задоўга да пачатку маскоўскага свята маладосці і спорту спрабавалі сарваць правядзенне Алімпіяды ў сацыялістычнай дзяржаве. Яны заклікалі байкатаваць яе, а затым пусцілі плёткі аб «непаўнацэннасці» XXII Гульніаў.

Пад грубым націскам адміністрацыі Картэра нацыянальны алімпійскі камітэт ЗША прыняў рашэнне не пасылаць сваю каманду ў Маскву.

«Амерыканскія спартсмены былі выкарыстаны дзеля палітычных амбіцый прэзідэнта Картэра. Іх абакралі, у іх адабралі тое, што было галоўным у іх жыцці, — удзел у Алімпіядзе», — гаварыў капітан зборнай ЗША па сучаснаму пяцібор'ю Боб Німан.

Калі стала відавочным, што бойкот праваліўся, адміністрацыя Картэра пас-

прабавала правесці паралельна з Маскоўскай Алімпіядай свае «гульні». Але многія знакамітыя спартсмены не выйшлі на гэтыя старты. 150 членаў алімпійскай зборнай каманды ЗША адмовіліся затым атрымаць «памятныя медалі», якія Белы дом уручаў як «кампенсацию» амерыканскім спартсменам за тое, што яны не ўдзельнічалі ў маскоўскай Алімпіядзе.

«Гледзячы на гэты «медаль» праз дваццаць гадоў, — з гараччу сказаў барэц Дэн Чандлер, — мне наўрад ці будзе аб чым успомніць ці ганарыцца. Тое, што нам тут наладзілі, ніякім чынам не можа замяніць радасць і ўражанні, якія засталіся б ад Алімпіяды — свята дружбы моладзі ўсяго свету».

У вялікім прайгрышы засталіся і спартсмены тых краін, урады якіх падтрымалі Белы дом.

Прэзідэнт Міжнароднай федэрацыі дзю-до Сігесі Мацумае ў інтэрв'ю карэспандэнту ТАСС сказаў, што большасць японскіх спартсменаў катэгарычна супраць няпэўнай палітычнай гульні, у выніку якой былі прынесены ў ахвяру надзеі сотняў людзей, што марылі прыехаць і выступаць на Алімпіядзе-80.

«Упэўнены, калі ў гэтыя дні правесці апытанне грамадскай думкі, то большасць мюнхенцаў выкажа сваё неразуменне праслаўтаў кампаніі бойкоту, якая праводзіцца ў ФРГ. Чатыры гады трэніровак заходнегерманскіх спартсменаў пайшлі прахам», — так выказаў сваю думку гасць Алімпіяды, кіраўнік спартыўнага аб'яднання камунальных прадпрыемстваў Мюнхена Йозеф Бобінгер.

Пабаяліся сваркі з амерыканскай адміністрацыяй Нацыянальны алімпійскі камітэт і ўрад Францыі. Хаця спартсмены

гэтай краіны і ўдзельнічалі ў Гульнях, але атлеты адсутнічалі на цырымоніі адкрыцця Алімпіяды, адсутнічаў і флаг Францыі. Больш як 300 французскіх турыстаў, якія знаходзіліся ў Маскве, з гэтай нагоды накіравалі пісьмо свайму прэзідэнту, дзе гаварылася: «Мы адчулі сорам і горыч з-за адсутнасці флага і атлетаў Францыі на цырымоніі адкрыцця Алімпійскіх гульніаў — маніфестацыі дружбы і міру...»

Як нацыянальных герояў сустрэлі аматары спорту брытанскіх алімпійцаў, якія не пажадалі байкатаваць Гульні. Прычынам выступілі яны ў Маскве вельмі ўдала. Газета «Морнінг стар» у гэтай сувязі піша: «Кожны поспех брытанскіх спартсменаў у Маскве быў паражэннем для ўрада М. Тэтчар. Кампанія шантажу і пагроз, з дапамогай якіх ён спрабаваў перашкодзіць удзелу спартсменаў у Алімпіядзе, павярнулася ў выніку супраць урада торы».

Надзея на агульны бойкот Алімпіяды плёткі аб «непаўнацэннасці» Гульніаў пачыналіся ў Маскве ў перыяд спаборніцтваў не паступіла ні адной афіцыйнай скаргі. Тут усё дзейнічала бездакорна: электронныя тэблы з вынікамі спаборніцтваў, аэрапорты і гасцініцы, прэс-цэнтр і Алімпійская вёска.

Агенцтва Франс Прэс заўважае, што за час Гульніаў не здарылася ніякага прыкметнага інцыдэнту, і «таму тых журналістаў, якія прыехалі ў Маскву ў пагоні за сенсацыямі, напаткала расчараванне».

Алімпійскія гульні 1980 года, падкрэслівае ў заключэнне агенцтва Франс Прэс, сталі яшчэ адной сутычкай з «халоднай вайной»...

На нашу думку, гэтую сутычку выйгралі сілы міру і дружбы. Вынікі Алімпіяды — яскравае таму пацвярджэнне.

Яўген ТУРАЙКЕВІЧ.

НА ОРБИТЕ «СПУТНИКА»

ЧУВСТВОВАЛИ СЕБЯ, КАК ДОМА

«Спутник». Так называецца Бюро міжнароднага моладзежнага турызма (БММТ) СССР. Оно арганізуе поездкі савецкай моладзі па нашай краіне і за граніцу, а зарубежнай — па СССР. За дваццаць лет існавання «Спутника» шырокае развіццё палучылі ўсе накіраваныя дзейнасці нашай арганізацыі. Свой першы шаг у Беларусі «Спутник» зрабіў у канцы 60-х гадоў. Ён у 1970 годзе ў рэспубліцы было прынята свых чатырх тысяч савецкіх турыстаў, то сёння мы прынімаем іх каля ста тысяч. В том же годзе Мінск посетили около двух тысяч туристов из Польши и ГДР, а в прошедшем — около 23 тысяч из 25 стран. Знакомилась они уже со всей республикой. Одновременно мы направляли наших юношей и девушек за рубеж. Возможность ознакомиться с жизнью сверстников в других странах получили за последние годы свых 30 тысяч человек.

В капиталистических странах значительные трудности испытывают бюро путешествий для молодежи и студентов, в особенности туристские прогрессивные организации, с которыми в основном сотрудничает «Спутник». Например, в США, Англии, Швейцарии отменены льготы на поездки студентов и школьников. Тарифы и цены на туристские услуги также высоки. Например, цена поездки нашего туриста в страны Запада значительно выше пребывания зарубежного сверстника в СССР. Стоимость одного дня в странах Скандинавии, США, Канаде, Японии в 5—6 раз дороже, чем в СССР.

Совсем иное отношение к молодежному туризму в социалистических странах. Оно полностью отвечает интересам молодых. В СССР свых половины тех, кто посещает другие страны, — это рабочие и колхозники, остальные — учащиеся, студенты, служащие. Значительная часть путевок предоставляемых «Спутником», льготные. В то же время мы обеспечиваем скидку на 50 процентов стоимости проезда по железной дороге и 30 процентов — самолетом. Кроме этого, льготные путевки получает молодежь за счет фондов материального поощрения предприятий.

Молодые люди стремятся к знаниям, к новому восприятию окружающего. Удовлетворенно этих запросов молодежи и служит «Спутник».

За годы своей работы «Спутник» Беларусі вырас во всех отношениях. БММТ сёння — гэта туристскія экспедыцыі савецкай моладзі «Моя Родина — СССР», поездкі за рубеж, поезда «Дружбы», свих с горадамі-побратімамі, поездкі студэнтаў на прайзводственную практыку, в составе студэнцескіх строітельных отрядов, учеба гідов-переводчыков, работа інтэрнацыянальных клубов, шефство комсомоль-

ских организаций над группами иностранных гостей.

В эти дни более 20-и молодежных лагерей и центров принимают советских и иностранных туристов. Расположены они в Подмосковье, Прибалтике, Крыму, на Волге, Кавказе и в других интересных местах. Кроме этого, «Спутник» предлагает речные и морские круизы по маршрутам: Ленинград — Петрозаводск — Кижи, Ленинград — Валаам, Ленинград — Волгоград, Одесса — Батуми — Одесса; автобусные поездки: Минск — Киев, Минск — Ленинград, Самарканд — Бухара — Ташкент и другие.

В дни XXII Олимпиады Белоруссия приняла около 600 юношей и девушек из-за рубежа. Представители Болгарии, Венгрии, ГДР, Англии, Мексики размещались в обновленном международном молодежном центре «Юность» на Минском море. Интересной и насыщенной была программа для гостей. Встречи с молодежью промышленных предприятий, творческими коллективами, писателями, художниками, спортсменами, посещение выставок, отдых в интернациональном клубе Дворца культуры и спорта железнодорожников, где гостям была предложена разнообразная программа.

Само открытие клуба было ярким и торжественным. Гостей приветствовал важный и комичный Мишка-олимпиец, а затем девушки в национальных костюмах преподнесли сувениры представителям туристских групп. Состоялся большой концерт. Потом началась спортивная часть вечера — особенно многолюдно было у столов, где сеанс одновременной игры давал экс-чемпион мира по шашкам Анатолий Гантварг.

Молодежь, отдыхавшая в Минске по путевкам «Спутника» в дни Олимпиады, участвовала и в спортивных мероприятиях. Более двух тысяч человек приняли участие в забегах на «Олимпийскую милю» — 1980 метров. Первым чемпионом среди советских туристов стала дружная команда Барнаула. Среди иностранных гостей — команда Болгарии.

Гости питались по олимпийскому меню: блюда готовились с учетом национальных вкусов. Во время пребывания в международном молодежном центре «Юность» юноши и девушки совершали прогулки на лодках по Минскому морю, отдыхали на спортплощадках.

Мы получили много теплых отзывов от гостей за хорошую организацию их отдыха и радушный прием в период Олимпиады. «Чувствуем себя, как дома» — единодушно заявила представительная делегация из Мексики.

Валерий АНОСОВ,
заместитель председателя белорусского
Бюро международного молодежного
туризма «Спутник».

Ах, Беларусь, мая ты доля,
Мая сляза і пацалунак,

Маё ў бярозах белых поле,
Мой песнямі набіты клунак!

ЛІЧЫЛІ ЗАГІНУЎШЫМ

Жорсткія сутычкі разгарэліся за вёску Пакалюбічы, што ў 12 кіламетрах ад Гомеля. Аб гераізме савецкіх салдат і афіцэраў расказваюць удзельнікі і відавочцы падзей тых дзён. А яшчэ — шматлікія помнікі і аб'яліскі ў гонар тых, хто аддаў жыццё за Айчыну.

Адзін з такіх помнікаў — на ўскраіне горада. Чатыры надмагільныя пліты расказваюць аб тым, што тут пахаваны 137 салдат і афіцэраў, якія загінулі за вызваленне горада. На мармурнай адной з іх выбіты прозвішчы радавых Я. Ц. Шумеева, Я. Ц. Шумеева, С. Ц. Шумеева.

«Ці не браты?» — выказалі здагадку супрацоўнікі абласнога краязнаўчага музея. Хто яны, гэтыя трое?

І палачылі ў розныя куткі краіны запытаны, пісьмы, пачалася перапіска з удзельнікамі вайны. І вось, нарэшце, у шматлікай пошце канверт з пісьмом з горада Бахчысарая Крымскай вобласці. Прыслаў яго Якаў Ціханавіч — адзін з трох Шумеевых. Пра сябе расказаў наступнае.

Нарадзіўся ў вёсцы Агалады на Браншчыне. У яго было чацвёрта братоў — Яфім, Сцяпан, Лявон, Мікалай. Калі напалі фашысты, усе ўсталі на абарону Радзімы. Лявон і Мікалай загінулі ў баях за вызваленне горада Жлобіна.

Яфім і Сцяпан служылі ў 101-м стралковым палку 4-й Бежыцкай стралковай дывізіі. У лістападзе 1943 года яны разам фарсіравалі Сож, вялі кровапралітныя баі з фашыстамі. Пры вызваленні вёскі Пакалюбічы смерцю храбрых загінулі Яфім і Сцяпан. Якаў з кулямёта касіў фашыстаў за траіх. Ад узрыву варожых снарадаў атрымаў кантузію і цяжкае раненне.

Таварышы палічылі радавога Я. Ц. Шумеева забітым. Так і з'явілася побач з загінуўшымі братамі яго прозвішча. А Якаў Ціханавіч пасля папраўкі ўдзельнічаў яшчэ ў многіх баях з фашыстамі. Але раненне, цяжкая хвароба далі аб сабе знаць: воін стаў інвалідам.

Так склаўся нялёгка лёс братоў Шумеевых. Пяць пахаронак прыйшло ў вёску на Браншчыне. Не вытрымалі такога ўдару старэлыя бацькі. Іх не застаў жывымі, вярнуўшыся дадому, адзін з пяці братоў — Якаў.

На мемарыяльнай пліце супраць яго прозвішча цяпер выбіта слова — «жывы».

М. ЛУКОЎСКІ.

As for myself, a journalist really just starting in this profession, the idea of covering such a major international event was somewhat frightening when I found out that I was accredited to the 22nd Olympic Games in Moscow. Arriving here, I was still with apprehension, the city is huge by any standards, the organizational problems for such an event are massive and, in a

and press alike had to wait in line for hours to get on a bus.

Here in Moscow, there is a fleet of buses running on regular schedule connecting all Olympic sites as well as the major hotels servicing the Olympic crowd.

As so much has already been written about the numerous Olympic sites and facilities, I'd like to note a few things which, perhaps, could be overlooked.

you want, she writes, the price on a clip of paper, you pay. Than "thank you" are exchanged—normally the foreigner says "spasibo" in Russian and the native says "you're welcome" in English. You both laugh at the language inversion. But it all goes to show that people are openhearted, language differences are not a major problem.

Much has been said and writ-

BEYOND ALL EXPECTATIONS

word, I was afraid of being lost in the shuffle. It turned out exactly the opposite. If I had any complaints, they center on the fact that I'm having trouble deciding where to go, what to do, what to see.

Everything was planned; everything was provided for. By way of example: the other day I decided to go over to the main press-center and pick up the press-releases in my mail-box. Walking out of the hotel (correspondents house in the "Rossiya", one of Moscow's best), I saw a special press bus which runs to the press-center. I got on board and waited: I was the only passenger and positive the driver was going to stay put until he had a full load (why waste gas). Instead, he looked at his watch and took off. In my highly-faulted Russian, I asked him why he wasn't waiting for at least a few more people. His answer was simple and to the point: "You want to go to the press-center, no?"... What a contrast with a transport hassle at Lake Placid where spectators

No one, not even the most cynical foreign observer here can't fail to notice that great efforts have been made to prepare Moscow for servicing guests for the Games. Streets are clean and bright, with flags and banners flying everywhere. But even more important than this, special attention has been paid to ensuring that tourists will be able to find what they are looking for with as little language barrier trouble as possible.

Even the Moscow subway, one of the most beautiful and largest in the world has also joined in the Olympic spirit. For the period of the Games, all announcements are made in Russian and in English. If you're still confused, there is no shortage of people willing to give directions or even, on occasion, to seat you on the right train.

Of course, with the Olympic crowd, sign language is one of the most popular languages used: you point at an object, the clerk shows it to you, you indicate with your fingers how many

ten about the boycott of the Moscow Olympics, speculating that the 22nd Games won't be successful because so many countries won't be represented. The fact that countries like the USA, Canada and West Germany are not participating (though tourists and the press are represented here) is to be regretted. But in 20 years' time, or sooner, when someone goes through the results of these Games, the boycott will have been long forgotten and the question which will be asked will run something like this: "Isn't it strange that the USA, Canada and West Germany didn't win any medals at the Moscow Olympics?"

In the meantime, those who refuse to be intimidated by the short-sighted and cynical political machinations of various Western "leaders" gathered here in Moscow, and already welcomed the Olympic flame which burst forth into life another international festival of sport, peace and friendship.

By Lari PROKOP

THE PARTICIPANTS AND GUESTS OF THE GAMES SPEAK

Ronald PFENIG (Peru), track-and-field athlete:

Moscow is a city with an enviable capacity for amazing people. Only a year ago I was here for the 7th Summer Tournament of Soviet Nations. It was excellently organized, and was splendid. I never dreamed anything could be better. But when I came here for the Olympics, I saw that it could. It is really true that there are no limits to perfection.

Balbir SINGH, three-times Olympic field-hockey gold medalist, Director, Sports Department, and Secretary, Sports Council attached to the government of Punjab State in India:

Not only athletes, but sports administrators can learn from Moscow. As for India, Moscow's experience of hosting competitions is especially important, because the next Asian Games will be in India two years from now. India's sports administrators are carefully studying Soviet experience.

Olan CASSELL, Executive Director, USA Athletic Congress, said that nothing could replace the Olympics. Most American athletes wanted to go to the USSR for the Olympics, he said, and now they are very angry, because they spent a lot of time in training for the Olympics and pinned a lot of hopes on the event.

Manuel PLASENCIA, Venezuelan football coach: We were very pleased when USSR coaches Konstantin Beskov and Nikolai Starostin readily

agreed to our request for several joint football tactics. The truly Olympic spirit of the Moscow Games is very evident.

Walter SHEPPARD, travel consultant, Melbourne MB Travel, said that about 500 Australians would be coming to the Olympics, and there would have been even more had some of those who originally expected to go to Moscow not yielded to the powerful boycott campaign. We know now, Mr. Sheppard said, that all those who didn't come to Moscow are losers. Spectators, he said, have praised the service, transport facilities, food, etc., they have received in the USSR. Australian athletes who won four bronze medals in the first three days, were also trying to provide something for their compatriots to cheer about, he said.

Frank Dick (Great Britain), senior coach of the Great Britain athletics team:

British athletes feel completely at home, but it isn't only the "London-type" weather and superb conditions that create the good feelings. Everywhere we've run into hospitable people who do everything possible to raise our spirits. For example, the Dynamo Stadium administration put on music we were familiar with when we trained, which helped us keep up spirits so far from home. This is a little detail, but it does portray the cheerful atmosphere throughout Moscow.

Albert Lahal (Sierra Leone),

track-and-field coach:

We still can't get over the opening ceremony. I have never yet seen such a grand and festive event. The parade of the participants clearly showed that the boycott has misfired, because pretty well the pick of the world's athletes are here in Moscow.

Max Karundeng (Indonesia), journalist:

The Moscow Olympics are the first I have attended. I don't know whether I'll have the chance to be at future Games, but I'm sure of one thing—it is highly improbable I'll ever see any spectacle on such a grand scale as the opening ceremony. This is no exaggeration. My colleagues from other countries who have greater Olympic experience share this feeling of admiration.

Kuniharu Suwa (Japan), President, Japanese Modern Pentathlon Federation:

I'm very happy to have managed to come to the Moscow Olympics. I had hoped until the very last moment that a Japanese team would be here. I saw the way some of them wept when they learned that Japan would support the boycott, because these were to be the last Games for many. As I see it, sport is sport and politics is politics. We must be friends and associate with one another. And the Olympics provide a splendid opportunity to do this.

WHAT? • HOW? • WHY?

THE BIGGEST ORGANIZATION

When were the first trade unions organized in your country, and how do they differ from the trade unions in the capitalist countries?

The first trade unions were formed at the time of the first Russian revolution in 1905-1907, and until the 1917 Great October Socialist Revolution did the things trade unions in the capitalist countries are set up to do—defended the workers' interests against the exploiters.

With the triumph of socialism, the role of the trade unions changed, and we cannot measure them with the same yardstick. The factories, banks and means of transportation now belong to the people themselves, and there is no exploitation of man by man. Therefore, the trade unions' protective functions took on a totally different character. They now make sure that the labour code is strictly observed.

Soviet trade unions have many rights. Management cannot fire a worker without the consent of the local trade union committee (TUC). No new industrial enterprise or new shop can begin operation without trade union consent. For example at the initiative of the trade union 500 tangible changes were made in the project for the car factory in Togliatti.

Production can be stopped by trade union decision if labour protection and safety standards are not being met.

Sometimes a trade union has to use its right to protect a worker from a biased administrator.

The drawing of people on a broad scale into managing production, into dealing with problems at the level of not only their enterprise but of the entire society is as well a very important way of protecting them. This right is granted to the Soviet trade unions by the Constitution of the USSR. (The US Constitution does not mention trade unions whatsoever.)

What Soviet trade unions do as such is immeasurably broader than what the trade unions established by their class brothers in the capitalist world do. The TUCs concern themselves with all production details, because the well-being of all and of every individual depends on production successes.

Among the other levers of production management are trade union meetings, articles in the workers' press, the organs of people's control that function everywhere, and the annual collective agreement with the administration. The trade unions take part in drawing up plans—from the shop level to the country-wide plan. They also control how the plan is fulfilled, trying to accelerate social progress by organizing social emulation.

The trade unions exercise their influence in all fields of life, including the system of socialist democracy. The trade unions are the biggest of the mass organizations, with over 125,000,000 members, and take part in shaping the organs of power. Over two-thirds of the elected members in the Soviets are workers and farmers. The trade unions enjoy the right of initiating legislation.

The trade unions deal with improving working and living conditions. They administer thousands of millions of roubles allocated from the state budget to the social insurance funds. These funds are used to pay sick benefits, pensions, etc. The trade unions control the distribution of new housing, pay attention to the cultural and professional development of working people, and to the development of scientific and technological creativity.

Of course, a person here does not have to join a trade union if he or she does not want to, citizens' rights are guaranteed by law in any case. Still, membership gives several advantages. The trade unions run thousands of clubs, stadiums, tourist centres, rest homes and holiday hotels, Young Pioneer camps, their own newspapers, periodicals, etc., for the pleasure of the industrial and office workers and farmers and members of their families.

In the centre of Vitebsk

ТЭЛЕСЕРЫЯЛ ПРА МАЛАДОГА МАРКСА

СТАНАЎЛЕННЕ ГЕНІЯ

НЯДАЎНА ПА САВЕЦКАМУ ТЭЛЕБАЧАННЮ БЫЎ ПАКАЗАНЫ НОВЫ СЯМІСЕРЫЙНЫ ФІЛЬМ «КАРЛ МАРКС. МАЛАДЫЯ ГАДЫ», СТВОРАНЫ ДЗЕЯЧАМІ КІНО СССР І ГДР. СЕРЫЯЛ ВЫКЛІКАУ ВЯЛІКУЮ ЦІКАВАСЦЬ І У ГЛЕДАЧОУ, І У КРЫТЫКІ.

Са з'яўленнем фільма «Карл Маркс. Маладыя гады» кінамастаграф, як мне здаецца, набыў якасна новы вопыт узнаўлення жыццёвых абставін і ўнутранага працэсу развіцця асобы такога маштабу, як Маркс.

Фільм рэжысёра Льва Куліджанава прасты па мастацкай структуры. Бадай, толькі адзін «прыём» (прыём тэлевізійны) сапраўды нагадвае аб сучасных пошуках экрана: стары Маркс, з прывычнай па яго партрэтах свайой барадой і лівінай грывай, расказвае на буйным плане гледачу — вочы ў вочы — аб нейкіх момантах свайго жыцця ў маладосці... А далей узнікае прасты паказ тых падзей і наступных, што адбываліся потым, пасля расказанага...

«Карл Маркс. Маладыя гады» — гэта, па сутнасці, першы здзейснены твор аб заснавальніку навуковага сацыялізму (не здзейсненыя або здзейсненыя толькі напалавіну былі, але яны практычна нічым не ўзбагацілі мастацтва).

Аўтары фільма (сцэнарый Анатоля Грэбнева, Барыса Дабрадзеева, Льва Куліджанава пры ўдзеле Ганса Пфайфера) і малады балгарскі акцёр Венцаслаў Кісеў паказваюць свайго героя ад студэнцкага юнацтва, вельмі вясёлага (так і хочацца сказаць — бесплапотнага), да «Камуністычнага Маніфеста». Многімі рубяжамі і вехамі адзначаны гэты складаны шлях. Перабіраючы іх у сваёй памяці, я чамусьці ўспомніў перш за ўсё эпізод у судзе. Юны Маркс аказаўся сведкам таго, як судзілі сялян, якія збіралі для сваіх хатніх патрэб галле ў лесе памешчыка, «парушаючы» тым самым «святшчэнае права ўласнасці». У момант, калі класавы характар, жорсткая несправядлівасць суда раскрылася з асаб-

лівай выразнасцю, камера панараміруе публіку ў зале і спыняецца на Марксе. У яго вачах — пакута і напружанне думкі. Углядаючыся ў гэтыя вочы, можна ўбачыць не толькі тагачасны стан, але і заўтрашні дзень юнака: сцэна высвечвае перспектыву воб-раза.

А побач з гэтым эпізодам і пасля яго — першыя знаёмствы Маркса з іншымі грамадскімі дзеячамі, якія займаюцца праблемамі сацыялізму. Напружаная работа з кнігай, газетай, дакументам... Першыя спрэчкі, а потым і жорсткія сутычкі з тымі, хто высокую ідэю сацыялізму здрабняе, апашляе, скажае. Кранальная і моцная любоў да Жэні. Жаніцца. Цяжкія размовы з бацькам, у чые адвакацкія паняцці аб дабрабыце і шчасці здольнага сына ніяк не можа ўмясціцца многае з таго, што робіць, чым заняты, да чаго імкнецца будучы аўтар «Камуністычнага Маніфеста». «Новая Рэйнская газета», Барацьба з цензарамі. Разрывы з нядаўнімі сябрамі. Пачатак дружбы з Энгельсам. Пераезды з горада ў горад пад націскам паліцэйскіх ганенняў. Першы кангрэс Саюза камуністаў...

Узнаўляючы названія і не названія тут моманты вялікага жыцця, стваральнікі фільма плённа выкарыстоўваюць метады набыцця назіранняў і ўражанняў. У гісторыю характараў яны нярэдка ўключаюць і такія дэталі, якія, будучы ўзятымі асобна, маглі б здацца лішнімі, але яны асвятляюць вынік узаўняемага працэсу, таму набываюць не заўважаную пры першай сустрэчы з імі змястоўнасць, шматзначнасць.

Стваральнікі фільма разумеюць, што любы паварот характару і лёсу, паказаны як гатовы стан, як паспешліва адзначаную дадзенасць, гледачы могуць не зразумець і не ацаніць; падрыхтаваны ж назвапашваннем падрабязнасцей, ён набывае дадатковую дакладнасць і пераканаўчую сілу. У кожны даны момант жыцця Маркса яны паказваюць яго такім, якім ён тады быў, — не спяшаюцца перацягваць заў-

трашныя ў сёння. Але ў сённяшнім нязменна заўважаюць і адзначаюць зерне і парасткі заўтрашняга. Паказваючы паступовы рост генія рэвалюцыйнай думкі, яны ўважліва і тонка назіраюць за пераходамі з аднаго стану ў другі — то ў плаўнасці натуральных звалюцый, то ў крутых паваротах, звязаных з азарэннямі розуму і ўзрывамі страсці.

Я думаю, што новую работу Куліджанава і яго супрацоўнікаў трэба разглядаць не толькі ў супастаўленні з да гэтага створанымі кнігамі і фільмамі аб Марксе, але і ў кантэксце развіцця кіналеніянны: у рабоце над экраннымі вобразамі Маркса і Леніна многа блізкага, падобнага. Як вядома, найвышэйшыя ўзлёты кіналеніянны ў 30-я і пасляваенныя гады звязаны з паказам Леніна-правадыра. Менш паспяхова вымі аказаліся спробы ўзнавіць сам працэс станаўлення генія рэвалюцыі. Відаць, тут адбіліся наступныя абставіны: рэвалюцыйная дзейнасць і рух думкі прызнанага правадыра рознабакова адлюстроўваюцца ў яго кнігах, артыкулах, выступленнях, а пры ўзнаўленні працэсу станаўлення асобы многае даводзіцца творца «ўгадваць» — без дастатковай апоры на дакументы. Відавочна, тут праявіліся і цяжкасці акцёрскага ўвасаблення вобраза: бо трэба было, каб акцёр па ўзросту быў блізка да свайго героя і ў той жа час валодаў неабходным вопытам, дастатковым для вырашэння такой складанай задачы — раскрываць працэсу станаўлення генія. Так або інакш, але факт застаецца фактам — да «Карла Маркса» ў савецкім кіно не было такіх жа паспяховых пранікненняў ў глыбіню гэтых працэсаў.

Нельга не сказаць у заключэнне аб высокай выяўленчай культуры фільма (аператар Вадзім Юсаў, мастакі Пётр Пашкевіч і Герхард Хельвіг). Фільм пакарае, акрамя ўсяго іншага, тонкасцю і дакладнасцю здымак, якія ўзнаўляюць «фактуру» гісторыі, акружанне Маркса, атмасферу тагачаснага жыцця...

Аляксандр КАРАГАНАЎ,
сакратар праўлення Саюза кінамастаграфістаў СССР.

ДРУГАЯ ЭТНІЧНАЯ ПРЫКМЕТА

Такая прадстаўнічая выстаўка народнага адзення адкрылася ўпершыню ў рэспубліцы. Яе экспазіцыю склалі набытыя Дзяржаўнага музея БССР па апошнія гады. Арганізатары мінскай выстаўкі вельмі прадумана размясцілі экспанаты, напісалі для наведвальнікаў эмацыянальную і шчодрую на інфармацыю прадмову. Працэтуем крыху: «Беларускае народнае адзенне сфарміравана за час доўгіх і складаных працэсаў развіцця матэрыяльнай і духоўнай культуры народа, цесна звязана з яго гісторыяй і надзвычай ярка адлюстроўвае нацыянальную спецыфіку народа. Лічыцца, што пасля мовы народнае адзенне — другая найважнейшая этнічная прыкмета».

У розных абласцях Беларусі народныя строі мелі свае асаблівасці, адрозненні. Спецыялісты вылучаюць шасць гісторыка-этнаграфічных раёнаў: цэнтральная Беларусь, усходняе і заходняе Палессе, Прыдняпроўе, Наддзвінне, Палісся. І шматлікія наведвальнікі могуць разгледзець, параўнаць, адзначыць варыянты адной і той жа рэчы.

«Багатым па форме і каларыту, — пішучы арганізатары выстаўкі, — было святочнае жаночае адзенне, аснову яго складала белая лянная кашуля з выкладным каўняром, спадніца — андарак ці палатнянік, фартух, гарэзцік і пояс. Вельмі прыгожа аздаблялася кашуля. Геаметрычны, а пазней і раслінны ўзор пераважна размяшчаўся на рукавах, плечавых устаўках, на каўняры. Асаблівай маляўнічасцю вызначаліся спадніцы. Незвычайную вытанчанасць і зграбнасць жанчыне надавала цудоўна расшытая серабрыста-залатой і шаўковай тасьмой безрукаўка-гарэзцік, які апрадалі са святочным строём».

Шырока прадстаўлена ў экспазіцыі таксама мужчынскае адзенне, больш сціплае ў параўнанні з жаночым.

НА ЗДЫМКАХ: у зале Дзяржаўнага музея БССР, дзе разгорнута выстаўка народнага адзення; неглюбскія ручнікі; калінкавіцкае адзенне канца XIX — пачатку XX стагоддзяў.

Фота Я. КАЗЮЛІ.

новыя вершы

Ларыса ГЕНІЮШ

ЖМЕНЯ КАЛОССЯ
Ў ПОКУЦЕ

У покуці добра снапочак паставіць.
Хай ведаюць людзі,
што жыта зажалі.

І спорную жменьку — пачэсна праславіць,
як працу і збожжа дзяды праслаўлялі.

— Снапок — гэта ўдача,
багацце ў каморы,
прад ім у пашане
здымаецца шапка.

А жнеш, дык здаецца, з калоссем гаворыш,—
даверліва, шчыра шпталала мне бабка.

Стракоцучь камбайны,
лягчэй сёння жнецца.
Над постаццю ў полі не гнуцца
красуні.
І даўня звычка у нас застаецца —
у покуці жменя калосся красуе.

ЛЕС

Шумі, наш лес, у залацістай зброі.
Салдаты-сосны выйшлі на парад.
Як небяспека зноў, сыны з табою,
надзейны друг наш, даражэнькі брат.

З зямелькі ты, з народам неразлучны.
Кляновы чуб, як вогнішча, гарыць.

І рэха мовы роднае, пявучай
дзячучы пагублялі між суніц.

Пяе пра лён сям'я бярозаў гоных.
Пра даўніну твае дубы гудуць.
Калі бяда, мы да цябе прыходзім
Ярылаў сказ, яцвяжскі кліч пачуць.

Адно пачэснае ў цябе законы:
карэнне ўглыб пускаць, не падаць ніц.
Ніколі з родных не сыдзеш загонаў,
нашчадак сівых пушчаў без граніц.

Грудзьмі ствалоў, у панцыры закутых,
з галінкамі-кап'ём наперавец
стаіш.

Вартуеш славу і магутнасць
старой зямлі,
наш беларускі лес.

ВЕЧАРОВАЯ ПЕСНЯ

Дзень спяхмурнеў, у полі вечарэе,
над дрэвамі крыла начнога ўзмах.
Згаслае ціха сонца, бы надзея,
адбіўшыся суматай у вачах.

Падміргваюць сялянскія хатаў вокны,
дзявочы голас выплыў і замоўк,
разверадзіў ён успамін далёкі,
аж сэрца ўздрыганула незнарок.

Так і ў жыцці ўмірае ўсё і чэзне,
як гасне дзень натруджаны ў палёх.
І застаецца неўміручай песня,
яе красы ніхто не перамог.

НАМ ГАДЫ — ПАЎБЯДЫ...

Дваццаць два нарысы ў гэтай кніжцы... Дваццаць два героі... Кніжка, здавалася б, як кніжка, такіх шмат выходзіць штогод у нашых выдавецтвах. Аднак гэта не так. Дастаткова перагарнуць толькі першыя старонкі зборніка нарысаў «Шчодрае даўгалесце», напісаных журналістамі М. Панасюком, В. Татунам і С. Літвінчуком і выпушчанага выдавецтвам «Беларусь», каб пераканацца ў незвычайнасці кнігі.

Справа ў тым, што героі зборніка — доўгажыхары, людзі, якія пражылі на сто і больш гадоў. І пражылі актыўна, пакінуўшы пасля сябе добры след на зямлі. Усім вядома, напрыклад, імя Настасі Фамінічы Купрынавай, якая выхавала пяць сыноў, што аддалі жыццё за Радзіму («Пецевы кала-

сы»). Сямён Вікенцьевіч Хруцкі («Апошні з «Арла») быў матросам рускага флоту, актыўна ўдзельнічаў у Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі, ваяваў у Вялікую Айчынную вайну. Яшчэ ў руска-японскую вайну змагаўся з ворагам Сцяпан Міхайлавіч Яроўкі, потым, ужо ў час змагання з фашызмам, дапамагаў партызанам («Жывая пачынаць»).

Жывучы або жылі героі гэтай кнігі па ўсёй рэспубліцы — на Міншчыне і Віцебшчыне, Гомельшчыне і Магілёўшчыне, Брэстшчыне і Гродзеншчыне. Яно і не дзіўна: Беларусь па колькасці доўгажыхароў займае адно з першых месцаў не толькі сярод саюзных рэспублік, але і ва ўсім свеце.

Г. СОМАЎ.

ШУКАЕМ ЗВЕСТКІ ПРА ЗЕМЛЯКА

Колькі талентаў звялося!
Колькі іх і дзе ляжыць:
Невядомых, непрызнаных,
Неаплаканых нікім.
Якуб КОЛАС.

21 КЛАСТРЫЧНИКА 1837 года на вачах соцен людзей у бельгійскім горадзе Ахене ў час канцэрта з інструментам у руках п'ямёр музыкант-феномен з Беларусі Іосіф Гузікаў.

Недарочнай і раптоўнай смерці магло б і не здарыцца, калі б артысту свочасова аказалі медыцынскую дапамогу. Напярэдадні выступлення ён адчуваў сябе зусім блага, але арганізатары канцэртнага мерапрыемства, якія падпісалі вельмі зручны для іх кантракт, не пайшлі ні на якія ўступкі, таму што адмена выступлення пагражала ўплатай буйной няўстойкі.

Грошы аказаліся важней за ўсё. Месца пахавання Гузікава невядома. Пра самабытнага музыку хутка наогул забылі, а ў Расіі пра яго смерць не з'явілася ў друку ніводнага слова.

А між тым патрабавальная заходне-еўрапейская крытыка параўноўвала Гузікава з вялікім Паганіні. Так, вяломы тады пісьменнік і музыкантаўца Зігмунд Шлезінгер пісаў: «...Еўропа слухала Паганіні, які заваяваў свет гукамі, і да будучых герояў яна застаўнацца больш раўнадушнай. Але вась, каб адбыўся суд, з'яўляецца чалавек, што стварыў, падобна Арфею, сваю ліру і з пераможнай музычнай ідзе па свеце. Усе сустракаючы яго воклічамі радасці; наўмыснасьць, рэлігійны дух і дух прадуртасці маўчаць; ён заваяваў галасы знаўцаў, і чалавек гэты—Гузікаў... Таксама, як і Паганіні, Гузікаў завяршае свой ранейшы ціхі шлях, што пралягаў у нападзе на перадаючы гукі і гукі, дасягнуўшы вяршыні, ён, зразумеўшы, што гэта і прычотнасцю азірэнца на тое месца ўнізе, з якога пачыналася яго ўзыходжанне».

Іосіф Гузікаў нарадзіўся 2 верасня 1806 года ў Шклове Магілёўскай губерні ў сям'і вандроўнага музыкі. Яго бацька ўтрымліваў сям'ю, зарабляючы іграю на жалейцы на вяселлях, хрэсьбінах, святах і гулянках у навакольных сёлах і вёсках. Слава пра таленавітага музыку распаўсюдзілася на ўсю Магілёўшчыну і дайшла да Масквы. Неаднойчы стары Міхал ездзіў у сталіцу, дзе песьні народнай музыкі вялікасвецкае грамадства.

Рана далучыўся да музыкі і самы меншы сын Іосіф. Дзесяцігадовым хлопчуком ён дасканала авалоўваў іграю на жалейцы. Не ведаючы нот, на памяці, ён бездакорна чыста выконваў мноства народных песень, танцаў, найгрышаў—беларускіх, рускіх, украінскіх, польскіх і лўрэйскіх. Неўзабаве Гузікаў-малодшы стаў займацца на вяселлях свайго бацьку, а акампаніраваў яму на скрыпцы яго старшы брат, таксама віртуоз.

Сямейнае трыо Гузікавых карыстаўся вялікай папулярнасцю ў Маскве, з ім заключалі нават кантракты.

З асаблівым майстэрствам, вар'іруючы мелодыю, як паведамлялася ў тагачасных замежных выданнях, выконваў Іосіф рускую народную песню «Ходит девушка по тропинке», якая цяпер нам невядомая.

У шаснаццаць год Іосіфа жанілі, як тады было звычайна, па волі бацькоў, без яго жадання і кахання. Праз некаторы час у яго адзін за другім нарадзілася двое дзяцей. У маладога чалавека пачалося нялёгкае жыццё. Да сямейных клопатаў прыбавілася хвароба «грудзёмі»—сухоты. Але самым цяжкім ударам было для яго

ў гэты паўднёвы горад. Сярод іх былі два выдатныя французы—паэт і палітычны дзеяч А. Ламарцін і вядомы гісторык Ж.-Ф. Мішо.

Армірал Грэй, камандант англійскага флоту на Чорным моры, прыслаў Гузікава запрашэнне выступіць у яго рэзідэнцыі ў Нікалаеве. Захапляючыся іграй, ён прапанаваў музыканту выехаць на гастролі ў Лондан, прадказваючы яму там вялікі поспех. Гузікаў разумеў, што далёкая і нялёкая паездка ў Брытанскую сталіцу пры яго кволым здароўі можа каштаваць яму жыцця, і таму ўстрымаўся

З ПЕСНЯЙ ПА СВЕЦЕ

тое, што цяпер ён пазбаўляўся сваёй любімай справы, якая стала для яго сэнсам усяго жыцця.—магчымасці іграць. Нягоды лёсу Іосіф сустраў мушэ, спрабуючы знайсці выйсце там, дзе яго, здавалася, не было. Хвароба падавалася лячэнню цяжка, але яго думкі былі скіраваны ў другім напрамку: ён не мог адлучыць сябе ад музыкі, гэта было страшнай смерці. Цяжка фізічна хворы, ён рашаецца вынайсці новы музычны інструмент.

МНОГА пакутлівых дзён у роздуме і пошуках, у бясконцых ператасоўках драўляных палацак, у змене іх колькасці, даўжыні і парадку размяшчэння правёў ён, каб такім механічным спосабам падабраць гукарад пентагонны (беспяўтонны). Не ведаючы матэматыкі і законаў акустыкі, гэты самаву-вынаходнік сканструяваў інструмент, які сваім гучаннем здзіўляў музычную Еўропу. Неўзабаве старога знаёмага з новым інструментам сустракала Масква, дзе Гузікаў, як паведамлялася, «знайшоў жывы агульны водгук».

Па настойлівай парадзе знаўцаў музыкі ён адпраўляецца ў Кіев. Першае ж выступленне беларускага музыканта кіяўляне прынялі, паводле слоў відавочцаў, з энтузіязмам, «бурнай авацыяй».

Тут і пачалося ўзыходжанне феномена, але яму напярэднічала яшчэ адна падзея. Якраз у гэты час у Кіеве даваў канцэрты выдатны польскі скрыпач і дырыжор К. Ліпінскі. Ігра музыканта-самавука яго зачаравала. У літаратуры прыводзіцца такія словы: «Сапраўды, Гузікаў, я ў захапленні ад вас! Вы яшчэ большы мастак, чым я. Я выкарыстаў сродкі, якія былі прадастаўлены ў маё параджэнне. Вы ж стварылі сабе новыя».

Рэдкая музычная з'ява не магла прайсці міма вялікага апекуна мастацтва графа Варанцова. Мецэнат шчодра ўзнагародзіў музыканта-самаходка, запраціўшы да сябе ў палац, дзе ён пражыў некаторы час. У Варанцоўскіх харомах Гузікава слухала ўся адрэска знаць, а таксама высокія замежныя госці, што прызджалі

ад заманлівага ваяжу. Наколькі дазволіла здароўе, ён для пачатку рашыў абмежавацца выступленнямі ў гарадах Польшчы, Германіі, Аўстрыі, Францыі і Галандыі.

СТАРАЖЫТНЫ Кракаў прымаў Гузікава, як пісаў той жа Шлезінгер, «з найвялікшым ушанаваннем». Але сапраўднай сенсацыяй, якая прынесла Гузікава заслужанае прызнанне, сталі яго выступленні ў Вене—адным з самых музычных гарадоў Еўропы.

Пасля Вены Гузікаў наведваў многія гарады Германіі. Выдатны нямецкі кампазітар, піяніст і дырыжор Ф. Мендэльсон, які пабываў на канцэртах Гузікава, пісаў: «Гэта сапраўдны феномен—выключны музыка, што стаіць ніжэй любога вялікага віртуоза як па манеры выканання, так і па свайму спеламу майстэрству. І таму ён абрадаваў мяне сваёй іграй на гэтым драўляна-саламяным інструменце значна больш, чым многія сваёй іграй на фартэпіяна, хаця інструмент яго вельмі няўдзячны... Як бы там ні было, я ўжо даўно не адчуваў такой асалоды ад канцэрта, бо Гузікаў сапраўды геній».

За Лейпцыгам у Гузікава быў Парыж. Тысячы французав таксама перажылі незабыўныя минуты эмацыянальна-эстэтычнага задавальнення, якое прынесла ім выступленне Гузікава. Як і ў іншых гарадах Еўропы, публіка прымала беларускага музыканта з велізарным захапленнем. Выдатны венгерскі кампазітар і дырыжор Ф. Ліст у пісьме Жорж Санд ад 15 студзеня 1837 года пісаў пра свае ўражанні: «...Я напаткаў цуд, славу таець з дрэва і саломы, словам, п. Гузікава, музыкальнага жанглера, які робіць бясконца вялікую колькасць нот і здабывае максімальную лічбу гукаў з двух самых бязгучных цел. Гэта здзіўляючая перамога над цяжкасцямі, якой апладзіруе зараз увесь Парыж».

...Ранняя смерць абарвала жыццё вялікага музычнага таленту з народа ў самым пачатку яго станаўлення.

БІЯГРАФІЧНЫЯ звесткі пра Гузікава вельмі скупыя. Адзіная літаратурная крыніца (а яна з'яўляецца бібліяграфічнай рэдкасцю)—невялікая брашура Зігмунда Шлезінгера «Іосеф Гузікаў і яго інструмент з дрэва і саломы. Біяграфічны і артыстычны нарыс да правільнай ацэнкі незвычайнай з'явы», якая была выдадзена ў Вене ў 1836 годзе на нямецкай мове, на іншых мовах не перакладалася.

А між тым у жыццямісе Гузікава шмат белых плям, якія патрабуюць запавнення. Так, напрыклад, па некаторых звестках, Гузікава гастраліваў на Украіне ўсёй сям'ёй—бацька, маці і чатыры сыны; у загранічнай паездцы Іосіфу акампаніраваў на віяланчэлі адзін з яго старэйшых братоў; па другіх—ён іграў у суправаджэнні дзвюх скрыпак і баса. Хто былі гэтыя акампаніятары?

Вельмі важным з'яўляецца высвятленне рэпертуару музыкі, у прыватнасці, якія выконваліся ім народныя творы, прафесійныя кампазітары, а таксама ўласныя імпрывізацыі. Відавочна, гэтыя звесткі можна здабыць у замежнай перыёдыцы таго часу.

Нам уяўляецца, нарэшце, не марнай спроба адшукаць сам музычны інструмент Гузікава, які, магчыма, яшчэ захаваўся ў якім-небудзь замежным этнаграфічным музеі або знаходзіцца ў руках якой-небудзь прыватнай асобы.

ЗНАЧЭННЕ Іосіфа Гузікава не столькі ў тым, што ён вынайшаў арыгінальны музычны інструмент—прататып сучаснага «сілафона і сваёю звышдасканалай іграй здзіўляў Еўропу. У гісторыі культурных сувязей Расіі з Захадам Гузікаў займае асобае месца: ён быў у ліку першых з нямогіх артыстаў, такіх, як оперны спявак Н. Іванов, маскоўская балерына Е. Санькоўская, скрыпачы А. Львоў і Н. Дзмітрыеў-Свечын, дванаццацігадовы А. Рубінштэйн, якія ў першай палавіне XIX стагоддзя пазнаёмлілі Заходнюю Еўропу з расійскім мастацтвам.

Неабходна адзначыць, што гэта быў час, калі ў Расіі панавала фанатычнае пакланенне ўсюму замежнаму, калі для расійскага дваранства, выхаванага на лепшых узорах заходне-еўрапейскай культуры, сваё роднае, айчыннае заставалася далёкім і чужым. Сляпое пакланенне Захаду прыводзіла да таго, што багатая і самабытная народная творчасць не прызнавалася і не дапускалася на сцэну. Іосіф Гузікаў, сын беднага музыканта з беларускага мястэчка Шклоў, быў адным з першапраходцаў, якія парушылі «халодныя і бяздушныя прасторы музыкальнага касмапалітызму», як ахарактарызаваў гэту эпоху Д. Агранёў-Славянскі, і адкрылі Захаду музычную Расію.

Мы былі б вельмі ўдзячныя, калі б хто-небудзь з нашых землякоў—чытачоў «Голасу Радзімы» паведаміў нам якія-небудзь новыя звесткі пра І. Гузікава.

Іван ЦІШЧАНКА,
старшы навуковы супрацоўнік
Інстытута мастацтвазнаўства,
этнаграфіі і фальклору АН БССР.

УСЕ ФАРБЫ СВЕТУ

Грозна распасцёршы «напшон», застыла ў баявой позе нобра. Уся яе ўвага аддадзена дудачцы, на якой іграе танклявы хлопчук. Але яму, здаецца, няма ніякай справы да змяі. Юны ўтаймавальнік уважліва глядзіць у натоўп турыстаў.

«Заклінальнік змей» — так называецца палатно гомельскага мастака М. Палянкова, якое прыцягвае ўвагу наведвальнікаў трыццяй рэспубліканскай выстаўкі работ, напісаных па выніках зарубежных паездак.

У экспазіцыі, што адкрылася ў выставачнай зале Саюза мастакоў БССР, прадстаўлены дзсяткі жывапісных работ, акварэлей, графічных лістоў. Геаграфія творчых паездак беларускіх майстроў пэндзля надзвычай шырокая. Лірычныя пейзажы Іспаніі і Італіі, суровае дыханне гор Непала і гарачае—далін Малайзіі, цяпло чаралічных дахаў балгарскіх вёсак і яркасць кубінскай прыроды—усё гэта ўвабрала ў сябе экспазіцыя, якая выклікае цікавасць у мінчан і гасцей горада.

Фота Я. КАЗЮЛІ.

На кінастудыі «Беларусь-фільм» працягваюцца здымкі фільма «Дзяржаўная граніца». Падзеі Другога двухсерыйнага фільма пад назвай «Гамаюн — птушка прарочая» адбываюцца ў 1921 годзе на граніцы з буржуазна-памешчыцкай Польшчай. Новая стужка беларускіх кінематографістаў раскавае пра тое, як ва ўмо-

вах актыўнага палітычнага бандытызму і дыверсій вучыліся, мужнелі і мацнелі першыя абаронцы савецкай граніцы. Здымачная група [рэжысёр-пастаноўшчык—заслужаны дзеяч мастацтваў БССР Б. Сцяпаннаў, аператар—лаўрэат Дзяржаўнай прэміі БССР і лаўрэат прэміі імя Даўжэнкі Б. Аліфер] у сучасны момант працуе неда-

лёка ад раённага цэнтра Крупкі Мінскай вобласці, дзе ля лукавіны ракі Бобр узноўлена абстаноўка пагранічнай заставы. Вось здымаецца эпізод урачыстага адкрыцця фарпоста рэспублікі. На мітынг сабраліся байцы-пагранічнікі, кіраўнікі павятовага камітэта партыі, жыхары прыгранічных вёсак. Але свята перапыняецца раптоўным

нападам узброенай банды, якая перайшла граніцу... **НА ЗДЫМКАХ:** мітынг з выпадку адкрыцця заставы. У цэнтры — адзін з галоўных герояў фільма Гамаюн [акцёр Беларускага акадэмічнага тэатра імя Я. Купалы Аляксандр ДЗЯНІСАУ]; банда перайшла граніцу.

БЫВАЙ, АЛІМПІЯДА!

Алімпійскія гульні, якія прайшлі ў сумленнай, высакароднай барацьбе, назаўсёды ўвойдуць у летапіс міжнароднага алімпійскага руху як адна з самых яркіх яго старонак. У гэтым перакананы ўсе ўдзельнікі спартыўнага форуму.

Урачыстае закрыццё Алімпіяды-80 адбылося ў Маскве, на Цэнтральным стадыёне імя У. І. Леніна. На ім прысутнічалі кіраўнікі Камуністычнай партыі і ўрада Савецкага Саюза, замежныя госці, вядомыя дзяржаўныя, палітычныя і грамадскія дзеячы, парламентарыі з розных краін, кіраўнікі міжнародных арганізацый, члены МАК, дзiesiąты тысяч масквічоў, замежных турыстаў.

Пад гукі ўрачыстага марша пачаўся парад алімпійцаў. Дэманструючы дружба і спартсменаў усіх частак

свету, прайшлі атлеты ў агульнай калоне, плячо плячо.

На флаштокі падняліся нацыянальныя флагі Грэцыі — радзімы Алімпіяд і Савецкага Саюза — арганізатара Гульні XXII Алімпіяды. Былі выкананы дзяржаўныя гімны гэтых краін. Пад мелодыю Алімпійскага гімна падняліся флаг Лос-Анджэлеса, дзе намечана правесці наступны летні Гульні.

Да мікрафона падшоў лорд Кіланін, які пасля кароткай прамовы аб'явіў Гульні XXII Алімпіяды закрытымі. Паволі патухла палымя алімпійскага агню.

У праграме Алімпійскіх гульніў спорт і мастацтва арганічна дапаўнялі адзін адно. У творчым саюзе выступілі яны і ў дзень закрыцця Гульніў. Паказальныя спартыўна-мастацкія выступленні прынесьлі многа

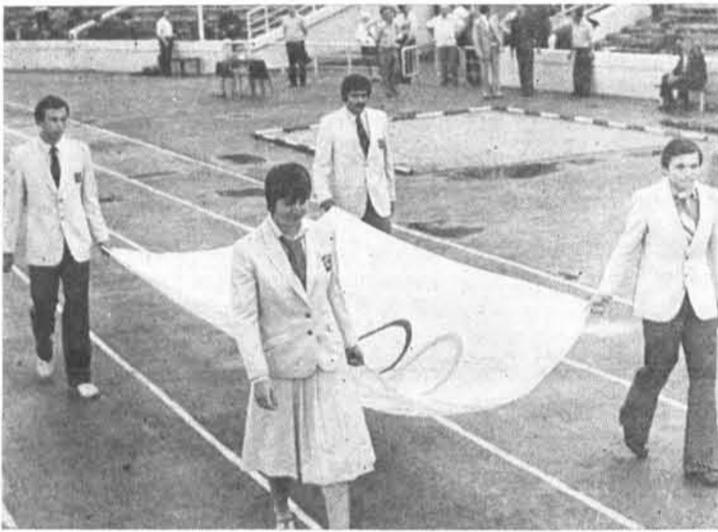
радасці глядачам. Гэта свята надоўга запомніцца не толькі тым, хто прысутнічаў на стадыёне, але і многім мільёнам тэлегледачоў.

Алімпіада-80 стала гісторыяй. Яе велзарны поспех пацвердзіў міжнародны алімпійскі рух неадольны.

З жніўня тысячы мінчан сабраліся на стадыёне «Дынама» для развітання з алімпійскім агнём. У праграме свята развітання з Алімпіядай выступілі многія вядомыя спартсмены.

Затым да флаштока, на якім развіваўся флаг XXII Гульніў, накіравалася чэмпіёнка маскоўскай Алімпіяды па акадэмічнаму веславанню Алена Хлопцава, бронзавыя прызёры Андрэй Лугін і Ігар Майстрэнка, удзельнік манрэальскай Алімпіяды Аляксандр Гошкі. Пад гукі Алімпійскага гімна яны беражліва апустілі флаг з пяццю кольцамі. У чапы павольна патух алімпійскі агонь: Мінск развітаўся з ім.

НА ЗДЫМКАХ: узлятае Міша ў маскоўскае неба; беларускія спартсмены нясуць алімпійскі флаг на мінскім стадыёне «Дынама».

ДЗВЕРЫ Ў БЛАКІТНЫ СВЕТ

У 11 апошніх алімпійскіх стартах фіналаў рэгаты на байдарках і каное асабліва вызначыўся мінчанін Уладзімір ПАРФЯНОВІЧ, які заваяваў тры залатыя медалі — у адзіночцы і байдарцы-двойцы са сваім партнёрам Сяргеем Чухраем.

Настаўнік Парфяновіча заслужаны трэнер ССРСР Анатоль КАПТУР так каменціруе поспех свайго вучня.

— Па напалу барацьбы, Алімпійская рэгата не мае сабе роўных. Парфяновіч дэбютаваў на Алімпіядзе, таму мы звярнулі асаблівую ўвагу на псіхалагічную падрыхтоўку. Баявы настрой набываў асабліва ролю ў кожнай гонцы.

Перад фіналам на 500 метраў Уладзімір моцна хваляваўся. Але, выйшаўшы на старт, ён змог спакойна ацаніць абставіны, класіфікацыю тактычныя план.

Я разумеў, што задача перамагчы на дыстанцыі 1000 метраў двойцы Парфяновіч — Чухрай будзе надзвычай цяжка і што Уладзіміру не так проста аднавіць свае сілы пасля першага дня фіналаў. І ўсё ж у поспех мы верылі, таму што стыль веславання ў нашай двойкі, як паказаў першы дзень, адроз-

ніваўся лёгкасцю, эканамічнасцю. Характэрна, што трэнерскі савет адзінагалосна выказаўся за тое, каб даверыць гэтай двойцы права стартваць на дзвюх дыстанцыях.

Сюрпрызы ў трэцім фінале ўсё ж былі: з пятай пазіцыі імклівы рывок зрабілі венгры Іштван Саба і Іштван Йош. Але ў гэтай сітуацыі байцоўскія якасці праявілі Парфяновіч і Чухрай, яны знайшлі ў сабе сілы для заключнага рывка. Венгры ў выніку занялі другое месца. Адным словам, фінал быў не з простых.

ПРА ШТО НЕ ВЕДАЎ СТАДЫЁН

Савецкаму мастацтву, савецкаму спорту, які здзівіў мільёны людзей планеты велічыннымі цырымоніямі адкрыцця і закрыцця Алімпійскіх гульніў у Маскве, апладзіраваў цэлы свет. Арганізатарам свят быў Юсіф Туманай, народны артыст ССРСР, галоўны рэжысёр масавага тэатралізаванага спектакля адкрыцця і закрыцця Гульніў XXII Алімпіяды ў Маскве.

— А што, Юсіф Міхайлавіч, сумна Вам было расставіцца з Мішам, які адлятаў у маскоўскае неба вечарам 3 жніўня?

— Вядома, сумна. Толькі 4 жніўня мы зноў убачыліся з ім. Міша аказаўся незвычайным разумнікам. Развітаўшыся са стадыёнам у Лужніках, ён узяўся ўвышыню на 800 метраў. Яр-

куючы па ўсім, нацешыўся яркім відовішчам, якое ўяўляла ў той вечар прыгажуня-Масква, і апоўначы прыземліўся на лужку за ўніверсітэтам. Зварніце ўвагу, ніхто не задаваў яму раён пасадкі, не назначаў час прызямлення. Усё сам.

— Вы гаворыце пра яго, як пра жывога...

— А як жа інакш! З Мішам у нас былі асаблівыя клопаты. Па-першае, былі людзі, якія працівілі самому палёту Мішы, сцвярджаючы, што «мядзведзі, маўляў, не лятаюць». Пераканалі іх. Па-другое, згадзілася, рэпэціраваць з 8-метровым «лётчыкам» не проста. Бо не будзеш яго кожны раз выпускаць у неба. І ўсё ж на рэпетыцыях два разы мы рабілі гэта. Давалі яму магчымасць прыўзняцца над зямлёй метраў на 30—40 і

потым вярталі назад. Міша быў неслухмяным: то завальваўся на бок, то адхіляўся ўбок. Хваляваліся за яго вельмі. Але ён не падвёў. У дзень закрыцця, памахаўшы лапамі, ён прыгожа, нават неяк зграбна ўзляцеў у неба. Міша наш — гэта самы сапраўдны аэрастат, запоўнены геліем. Яго цела — прарызынавая бязь з мноствам швоў і клапаноў. Самому ўзляцець яму было цяжка, і мы дапамаглі яму шарами, таксама напоўненымі геліем. Калі Міша «адштурхнуўся» ад зямлі, яму адчынілі адзін з клапаноў, даючы магчымасць павольнаму выхаду газу.

Потым ён спакойна прыземліўся на лужку. І цяпер Міша унікальны, адзіны ў сваім родзе, алімпійскі сувенір.

ПАСЕЦА У ПУШЧЫ СТАТАК ВОЛАТАЎ

БЕЛАВЕЖСКІЯ ЗУБРЫ

Пра Белавежскую пушчу і яе насельнікаў — зуброў ведаюць не толькі ў Беларусі. Гэта запаведнае месца — горадзец нашай рэспублікі. Сюды штодзённа прыязджаюць сотні турыстаў. Мне ж на працягу многіх гадоў давялося працаваць у гэтым запаведніку.

Калі я ўпершыню ўбачыў зубра, мяне здзівіла неадпаведнасць магутнай пярэдняй і слаба развітай задняй часткі тулава. Зубры — даволі буйная жывёла. Самцы, дасягаючы ў даўжыню трох — трох з палавінай метраў (вышыня ў карку — да трох метраў), важаць больш за тону. Самкі значна драбнейшыя, і вага іх 600—700 кілаграмаў.

Уражвае і запамінаецца буйная, цяжкая галава з масіўнымі серпападобнымі рагамі. Шырокі лоб пакрыты поўсцю. Пад мордай добра відаць кілападобная барада. Буйныя карыя вочы жывёлы з густымі, доўгімі вейкамі ішы раз цікаўныя, спалоханыя або трывожныя, а іншы раз наліваюцца крывёю — тады сцеражыцца ляснога волата. Зубр у ярасці валіць дрэвы дыяметрам 15—20 сантыметраў, выварочваючы іх з караннем. Нягледзячы на магутны склад цела, перасоўваюцца зубры на дзіва лёгка, пры неабеспцы бягуць хуткім галопам. Калі зубра не трывожыць, ён даволі спакойны і міралюбівы.

Кароткая рыжаватая поўсць пасля асенняй ліній становіцца доўгай, густой, цёмна-бурай афарбоўкі з рыжаватым адценнем. Жывёлы гадзінамі ляжаць на снезе, не баючыся холаду.

Да 1953 года ўсе зубры ў пушчы ўтрымліваліся ў вальерах. У пачатку чэрвеня перад 7 маладымі зубрамі адкрылі вароты гадавальніка, і зубры спакойна выйшлі з загоны і зніклі ў лесе.

Праз некаторы час жывёлы вярнуліся да загарадкі, за якой заставаліся іх браты, і не адыходзілі далёка на працягу года. На наступны год мы вырашылі папоўніць статак дарослымі асобінамі, але і яны трымаліся недалёка ад гадавальніка, вяртаючыся да яго ў пэўны час «снаданія» — «вечэры». У сярэдзіне чэрвеня статак вольных зуброў больш тыдня не прыходзіў на кармажку — і раптам з'явіўся на вадапой з трыма нованароджанымі.

Характар і пораў вольных зуброў прыкметна мяняўся. Яны становіліся больш дзікімі, імкнуліся свацаца ад людзей у гушчары лесу. Важаком статак пасля з'яўлення цялят стала старая зубрыца, якая вяла свой невялікі статак, а маладоша зубрыца, нібы «нянька», замыкала ланцужок жывёлін. Старыя самцы ў гэты час вандравалі па пушчы «ў гордай адзіноце», нездарма яны і атрымалі назву — адзіноцы. Іншы раз яны тыднямі брылі следам за статак. Пры найменшай трывозе або неабеспцы зубры засланялі сваіх цялят, выстаўшы насустрэчу ворагу апущаныя рагатыя галавы. Ваўкі і іншыя драпежнікі баяцца нападаць на зуброў.

Іншы раз турыстаў, што наведваюць пушчу, у раёне зубрагадавальніка падсцерагаюць нечаканасці. Раптам перад аўтобусам экскурсантаў на лясную дарогу выходзіць статак зуброў. Наперад ідуць магутная зубрыца, за ёй другая, трэцяя... больш двух дзесяткаў жывёлін.

— Магчыма, зубры ручныя, — выказвае думку нехта з турыстаў, — а мы іх дарэмна баімся, — і адчыняе дзверцы, спрабуючы выйсці з машыны. Але адразу ж ўскокнае назад, таму што бліжэйшая зубрыца тут жа з ваяўнічым выглядам апускае рагату галаву. Вымушанае знявольненне пасажыраў можа працягвацца іншы раз даволі доўга. Раптам чуюцца ўдары па пустому металічнаму вядру, і статак знікае ў гушчары. У чым справа? Аказваецца, такім спосабам зуброў запрашаюць «у сталовую». Пад'ехаўшы да гадавальніка, можна бачыць даволі цікавую карціну. У невялікім, агароджаным з усіх бакоў загонычку, два чалавекі напаўняюць кармаўшкі і паіткі, каля якіх тоўпяцца жывёлы, што так напалохалі турыстаў.

Зусім нечакана ў гэтых спакойных і міралюбівых жывёлін праявіліся «ваяўнічыя» рысы характару: гук прыадажваючага матацыкла стаў прыводзіць іх у ярасць. Гэта адбылося, калі лясная ахова стала мяняць веласіпеды на матацыклы. Вялікія, няўклудныя з выгляду звяры пускаліся ў пагоны за матацыклістамі з такой хуткасцю, што перапалоханыя леснікі іншы раз былі вымушаны кідаць матацыкл і шукаць выратаванне на дрэвах або ў стагах сена. Зубры ў бегу на кароткую дыстанцыю развіваюць скорасць да 50 кіламетраў у гадзіну, праўда, бягуць яны так нядоўга. Абнохаўшы ляжачы на зямлі «маўклівы» матацыкл, зубры павольна і важна адыходзілі.

Цяпер у Белавежскай пушчы налічваецца больш за 140 зуброў. Каля двух дзесяткаў у Бярэзінскім запаведніку. Дарэчы, за 20 гадоў з пушчы было вывезена 118 гэтых жывёлін у розныя месцы краіны.

У Савецкім Саюзе створаны некалькі рэзерватаў зуброў. Яны размешчаны на тэрыторыі Окскага, Мардоўскага, Хоперскага, Каўказскага і іншых запаведнікаў. Ёсць зубрагадавальнік і ў Літоўскай ССР. Акрамя гэтага, створана сем новых пунктаў вольнага развіцця зуброў на Украіне і Паўночным Каўказе. Белавежскія зубры былі адпраўлены ў Чэхаславакію і Польшчу, а таксама ў заапаркі краіны.

Аляксандр КУРСКОЎ,
кандыдат біялагічных навук.

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-ГСП, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.

ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80, 33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.
Зак. 1134.